

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta. FiComilta ei ole pyydetty lausuntoa, mutta myös jakelulistan ulkopuoliset tahot voivat antaa lausuntonsa, joten FiCom esittää kunnioittavasti seuraavaa:

FiComin keskeiset viestit

- Julkisten ICT-hankintamarkkinoiden kilpailua on välttämätöntä lisätä yhteiskunnan digikehityksen edistämiseksi ja julkistalouden tasapainottamiseksi.
- In-house-yhtiöiden purkautuminen kannustaa ICT-yrityksiä kehittämään tehokkaita ja innovatiivisia ratkaisuja erikokoisten kuntien erityistarpeisiin. Kilpailu johtaa myös edullisempiin hintoihin ja parempaan palvelutasoon.
- Markkinavuoropuhelun tulisi olla osa kaikkia hankintaprosesseja.
- In-house-yhtiöiden päätöksentekomenettely tulee säätää avoimeksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on keskeistä se, miten Suomi hakee jatkossa kasvua, kilpailukykyä ja tuottavuutta digikehitystä hyödyntämällä. Hallitusohjelma sisältää myös lukuisia kannatettavia julkisia hankintoja koskevia uudistuksia. Hallitus esimerkiksi parantaa julkisen sektorin tehokkuutta sekä vahvistaa alueellista elinvoimaa ja yrittämisen edellytyksiä rajaamalla julkisen

sektorin mahdollisuuksia tuottaa in-house-yksiköissä sellaisia tukipalveluita, joissa on olemassa toimiva markkina, kuten ICT-palveluissa.

Julkisten ICT-hankintamarkkinoiden kilpailua on välttämätöntä lisätä yhteiskunnan digikehityksen edistämiseksi ja julkistalouden tasapainottamiseksi. Vain toimivat markkinat ja reilut kilpailutuskäytännöt tuottavat parhaat ratkaisut laadun ja kustannusten suhteen. Hankintalain uudistamista käsittelevän työryhmän mietintö vastaakin hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita säästöistä ja tehokkuudesta julkisiin hankintoihin (hallitusohjelman s. 103).

Kaikki hallitusohjelman julkisiin hankintoihin liittyvät kirjaukset eivät kohdistu suoraan hankintalakiin, mutta FiComin mielestä myös niitä on tärkeää edistää.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Markkinakartoitusta koskevaan 65 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä kuvataan erilaisia hankinnan suunnittelun ja valmistelun toimenpiteitä. Näin korostettaisiin sitä, että hankintayksikön tulee ottaa kilpailuolosuhteet huomioon. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan hankintayksikön olisi tehtävä markkinakartoitus tai muutoin arvioitava hankintamallin soveltuvuus yli 10 miljoonan euron hankinnoista.

Mietinnön mukaan markkinakartoitus tai yksityiskohtaisempi markkinavuoropuhelu voisivat koskea esimerkiksi hankinnan kohteeseen, toteutustapaan, hankintamalliin, sekä sopimusehtoihin liittyviä seikkoja (s. 89). 10 miljoonan euron kynnyks on kuitenkin korkea, varsinkin kun hallitusohjelman mukaan yhteishankintayksiköt veloitettaisiin huomioimaan kilpailutuksissaan kilpailuolosuhteet ja markkinavaikutukset (hallitusohjelman s. 104). Ideaalitalanteessa markkinakartoituksen kynnyks olisi suhteessa kunkin markkinan kokoon, sillä 10 miljoonaa euroa voi olla toisille markkinoille liian korkea ja toisille taas sopiva.

Hallitusohjelman mukaan markkinavuoropuhelu tulisi tehdä lähtökohtaiseksi osaksi sote-hankintojen hankintaprosessia (hallitusohjelman s. 46), mutta FiComin mielestä sen olisi syytä olla osa kaikkia hankintaprosesseja. Raportointivelvoite ja hankintojen läpinäkyvyys lisää myös budjettikuria.

Hankintojen osiin jakamista koskevan 75 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että EU-kynnysarvon ylittävä hankintasopimus olisi lähtökohtaisesti jaettava osiin. Hankinnan jakaminen osiin voitaisiin toteuttaa dynaamisessa hankintajärjestelmässä tai yksittäisessä kilpailutuksessa esimerkiksi ja-kamalla hankinta erilaisia tavaroita tai eri alueilla tuotettavia palveluja koskeviin erillisiin sopimuksiin yhdessä tarjouspyynnössä. Se voitaisiin tehdä myös jakamalla hankinta tarkoituksenmukaisesti osiin ja kilpailuttamalla ne erikseen erillisillä tarjouspyynnöillä.

Ehdotus vastaa hallitusohjelman kirjausta siitä, että EU-kynnysarvon ylittävä hankinta voidaan olla jakamatta osiin vain erityisistä syistä ja ratkaisusta valittaminen on mahdollista (s. 104). Hankintojen jakaminen osiin lisää kilpailua ja tekee kaikenkokoisten yritysten osallistumisen mahdolliseksi. Osiin jakaminen mahdollistaa myös eri kokonaisuuksien hankinnan juuri siihen erikoistuneilta yrityksiltä, jolloin saadaan tehokkuusetuja niin hankkijalle kuin palveluita tuottaville yrityksille. Esimerkiksi Ranskassa ja Alankomaissa hankintojen jakaminen osiin on laskenut hintoja.

Hankintamenettelyyn liittyvää kertomusta koskevan 124 §:n 1 momenttiin esitetään lisättäväksi uusi 12) kohta, jonka mukaan hankintayksikön tulisi perustella, kuinka se on toteuttanut hankintojen valmistelun kulloisessakin hankinnassa. Muutos tukee markkinakartoitusta koskevaan 65 §:ään ehdotettua muutosta.

Hankintamenettelyn keskeyttämistä koskevan 125 §:n 1 momenttia muutettaisiin hankinnan keskeyttämistä koskevalta osalta siten, että avoimena menettelynä toteutettu hankinta tulisi keskeyttää, jos hankintayksikkö olisi saanut tarjouskilpailussa vain yhden tarjouksen. Muutos vastaa hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan hankintalakiin asetettaisiin lähtökohtainen velvoite kilpailutuksen uusimiseen, jos kilpailutuksessa on vain yksi tarjoaja (s. 104). Tästä voitaisiin hallitusohjelman mukaan poiketa vain erityisen painavasta syystä. Kilpailutuksen kokonaistaloudellisuudesta tulee varmistua. Muutos on FiComin mielestä kannatettava.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Viittaamme edellisen kohdan vastaukseen.

Hankintalaki on velvoittavaa lainsäädäntöä, jota valvoo tällä hetkellä yksinomaan markkinatoimijat oikaisupyyntöjen kautta tai valituksilla markkinaoikeuteen. Kynnys esim. markkinaoikeuteen valittamiseen on kustannusten takia korkea, joten automaattista prosessivalvontaa, viranomaisvalvontaa tai velvoittavaa itsevalvontaa tulee muutoksen yhteydessä lisätä. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti tulee sanktioida.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Hallitusohjelman mukaan sidosyksikön omistukselle asetetaan yleisen edun huomioon ottava 10 % vähimmäisomistusprosentti (s. 105). Tähän perustuen FiCom pitää mietinnössä ehdotettua ratkaisua hankintalain 15 § lisättävästä sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta kannatettavana.

Markkinaoikeus on antanut ratkaisuja, joissa useat nykyiset in-house-järjestelyt on katsottu laittomiksi (MAO 154/2024, MAO 500/2024). Niiden myötä on käynyt selväksi, että nykyinen lainsäädäntö ei riitä estämään epäterveiden ja markkinoiden kehittymisen kannalta haitallisten käytäntöjen syntymistä. Elinkeinoelämän keskusliiton selvityksen mukaan verrokkimaissa sidosyksikköhankinnat harvemmin herättävät tulkintaongelmia, eikä niissä tunnisteta Suomessa yleistynyttä käytäntöä tehdä hankintoja kilpailuttamatta minimaalisen omistusosuuden nojalla.

Kahdessa Jyväskylän yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa on selvitetty valtion ja kuntien omistuksessa olevien in-house-yhtiöiden kustannustehokkuutta ja operatiivista suorituskykyä verrattuna yksityisesti omistettuihin yrityksiin. Ensimmäisen tutkimuksen tulosten mukaan yksityiset yritykset näyttävät hallitsevan työvoimakustannukset in-house-yhtiöitä paremmin, ja niiden tuottavuus on parempi. Toisessa tutkimuksessa tarkasteltiin yritysten liikevaihtoa suhteessa henkilöstön määrään. Sen tulokset antavat vahvan viitteen siitä, että yksityistäminen parantaa in-house-yritysten kustannustehokkuutta ja sitä kautta myös säästää valtioiden ja kuntien kustannuksia. Tutkimuksessa todetaan lisäksi, että esimerkiksi ICT-alalla omistajapohjaltaan pienemmät in-house-yhtiöt ovat suuren omistajapohjan yhtiöitä tuottavampia.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Kilpailu- ja kuluttajaviraston päivitetyn tutkimusraportin 9/2024 mukaan alle 10 prosentin pienomistukset sidosyksiköissä keskittyvät erityisesti yhtiöihin, joiden toimialana on henkilöstövuokraus, talous- ja henkilöstöhallinto, ICT-palvelut, tekstiilihuolto ja pesulapalvelut sekä jätehuolto. ICT:n ja tietohallinnon alalla alle 10 % omistavien osuus kaikista omistussuhteista on 94,2 %. Tutkimusraportin mukaan ICT ja tietohallinto sekä yleis- ja taloushallinto ovat liikevaihdoltaan suuria sektoreita, mutta niillä hankintayksiköiden omistusosuudet sidosyksiköistä ovat keskimäärin hyvin pieniä.

Markkinoilla on runsaasti toimijoita, joilla on valmiudet täyttää sidosyksiköiden jättämä aukko. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tutkimusraportin mukaan suurin osa kaikkien toimialojen yrityksistä vastasi, että niillä olisi valmius laajentaa toimintaansa, jos julkinen sektori korvaisi sidosyksiköittensä tuotantoa yksityisen sektorin tuotannolla. Varsin suuri osa yrityksistä kullakin toimialalla vastasi myös, että ne voisivat tuottaa vastaavia palveluita välittömästi. Vain hyvin harva vastanneista oli sitä mieltä, ettei toimintaa voisi sopeuttaa kohtuullisessa ajassa vastaamaan sidosyksiköiden tuottamia palveluita.

In-house-yhtiöiden purkautuminen avaa markkinat laajemmalle kilpailulle, mikä kannustaa ICT-yrityksiä kehittämään tehokkaita ja innovatiivisia ratkaisuja erikokoisten kuntien erityistarpeisiin.

Kilpailu johtaa myös edullisempiin hintoihin ja parempaan palvelutasoon. Markkinoiden kiinni pitäminen johtaisi vastakkaiseen kehitykseen. Viimeaikaisen kehityksen perusteella in-house-yhtiöt pyrkivät toimimaan yhä enemmän kuin teleoperaattorit, mutta ne eivät kuitenkaan ole teletoimintailmoituksen tehneitä yrityksiä, jolloin niitä eivät sido samat sääntelyvelvoitteet kuin teleoperaattoreita. Mitä enemmän palveluita siirtyy kevyemmin säänneltyjen in-house-yhtiöiden tuotettavaksi, sitä suurempi on riski siitä, että palvelut tuotetaan teletoimintailmoituksen edellyttämää vähimmäistasoa turvattomammin.

Sidosyksiköille asetettava 10 prosentin vähimmäisomistusraja ei tarkoita, etteikö sidosyksiköitä voisi olla myös jatkossa. Ne olisivat vain nykyistä pienempiä ja palvelisivat rajatumpaa, oletettavasti seudullista omistajajoukkoa eli vastaisivat alkuperäiseen tarkoitukseensa. Mikään ei myöskään estä nykyisten sidosyksikkömuotoisten in-house-yhtiöiden muuntamista markkinaehtoisiksi toimijoiksi, jotka kilpailevat yhtäläisin ehdoin muiden markkinatoimijoiden kanssa hankinnoista.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Sidosyksiköiden 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksesta seuraisi useita taloudellisia ja muita hyötyjä.

Julkisten hankintamarkkinoiden kilpailu lisääntyisi, mikä johtaisi hintojen laskuun ja palveluiden laadun paranemiseen. Lisäksi uudistus edistäisi talouskasvua ja yrittäjyyttä sekä vahvistaisi elinvoimaa ja veropohjaa. Pk-yrityksillä ja uusilla toimijoilla olisi paremmat mahdollisuudet osallistua julkisiin hankintoihin. Samalla paikallinen yritystoiminta vahvistuisi ja luotaisiin uusia työpaikkoja, erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Yritykset saisivat uusia liiketoimintamahdollisuuksia, mikä kiihdyttäisi yksityisiä investointeja ja edistäisi innovaatioiden syntymistä.

Selkeä omistussuhde tukisi julkisyhteisöjen strategisia investointeja yhteisten palveluiden kehittämiseen ja vähentäisi resurssien käyttöä sidosyksiköihin, jotka eivät vastaa omistajien tarpeita.

Julkisyhteisöjen riski sidosyksikön toiminnassa pienentyisi, koska omistusosuus sitouttaisi ne vahvemmin taloudellisiin ja muihin keskeisiin päätöksiin. Kuntayhteistyö tiivistyisi ja tehostuisi, kun kunnat osallistuisivat omistajaohjaukseen. Lisäksi vastuunkanto kriisitilanteissa helpottuisi selkeän omistajuuden ansiosta.

Luottamus julkisiin hankintoihin lisääntyisi, kun sidosyksiköiden omistajuus ja toiminta olisivat avoimempia ja yhdenmukaisempia. Julkisten hankintamarkkinoiden avautuminen parantaisi myös toimitus- ja huoltovarmuutta ja vähentäisi riippuvuutta yksittäisistä sidosyksiköistä tai suurista palveluntarjoajista. Ylipäätään julkisen sektorin kyky vastata nopeasti muuttuviin olosuhteisiin paranisi.

10 % vähimmäisomistusosuus ei kuitenkaan ratkaise sidosyksikköhankintoihin liittyvää tehottomuutta, sillä ICT-palveluiden osalta 10 % vähimmäisomistusosuus on helppo kiertää esimerkiksi perustamalla kymmenen kuntayhtymää, jotka kukin omistavat 10 % in-house-yhtiöistä. Näiden kuntayhtymien takana voisi olla jopa useita satoja hankintayksiköitä, jotka pystyisivät tällä järjestelyllä tekemään hankinnat kilpailuttamatta.

Jotta hallituksen tavoitteet toteutuisivat ICT-palveluiden osalta, sääntely tulisi selkeästi viedä pidemmälle esimerkiksi säätämällä, että ICT-palvelut tulisi kilpailuttaa aina. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi siten, että hankintalaissa määriteltäisiin ne toiminnot tai palvelut, jotka voidaan toteuttaa perustelluista syistä in-house-yhtiössä, ja muut olisi aina kilpailutettava. Lisäksi hankinnan kohde tulisi määritellä siten, että aito kilpailu on mahdollista. Vaadittu toimintamalli ei esimerkiksi voi olla sellainen, jonka vain yksi ja tietty in-house-yhtiö voi toteuttaa. On varmistettava, ettei vaihtoehtoja ole ennalta lukittu. Esimerkiksi pilvipalveluihin liittyvissä hankintaprosesseissa on oltava vapaus valita haluamansa pilvipalveluntarjoaja ilman, että ohjelmistolisensointimallit suosivat vain yhtä tiettyä palveluntarjoajaa ja sulkevat pois muut vaihtoehdot.

Nykyisin hankintayksikkö voi olla sitoutunut esimerkiksi Hanselin puitejärjestelyyn, mutta hankkia kyseiset palvelut silti in-house-yhtiön kautta omistuksensa perusteella. Volyymit on laskettu mukaan puitejärjestelyyn, mutta hankinnat vapailta markkinoilta eivät kuitenkaan toteudu. Hankintalakia tulee muuttaa siten, että hankintayksikön sitoutuessa yhteishankintaan vastaavia palveluita ei saa enää ostaa sidosyksiköltä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

FiCom pitää 174 §:ään esitettyjä siirtymäsäännöksiä kannatettavina. Kuten mietinnössäkkin todetaan, hankintayksiköillä olisi riittävästi aikaa tehdä uudelleen toteutettavista sopimuksista huolellinen analyysi, neuvotella sidosyksiköidensä kanssa muutostarpeista sekä irtisanomisista ja järjestää tarvittaessa korvaavaa toimintaa omalla palvelutuotannolla tai hankkia palveluja uusilla hankinnoilla (s. 72).

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

FiCom pitää perusteltuna, että vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta voitaisiin poiketa vain sellaisten valtio-omisteisten kriittisiä toimintoja koskevien sidosyksiköiden osalta, joita koskeva poikkeus on säädetty erityislaissa (s. 62). Tarvetta yleisiin poikkeuksiin ei ole.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Hankinnan kohteen kuvausta koskevaan 7 §:ään lisättäisiin uusi 4 momentti, joka mahdollistaisi sen, että hankinnoissa voidaan nykyistä selkeämmin ottaa huomioon varautuminen ja turvallisuus sekä huoltovarmuus. Hankintayksikkö voisi asettaa varautumisen ja huoltovarmuuden turvaamiseksi sellaisia ehtoja, jotka liittyvät esimerkiksi hankinnan kohteena olevan tavaran alkuperän turvallisuusperusteiseen riskiin (niin sanotut korkeariskiset tuotteet) tai palvelun maantieteelliseen sijaintiin sekä edellyttää tarjoajaa todentamaan, että se kykenee koko hankinnan elinkaaren ajan täyttämään hankintayksikön tarjouskilpailussa asettamat vaatimukset. Samalla hankintalain tavoitteita koskevaan 2 §:ään lisättäisiin huoltovarmuuden ja turvallisuusnäkökohtien toteutumisen huomioon ottaminen julkisissa hankinnoissa.

FiComin mielestä esitetty muutos on muuttuneessa turvallisuusympäristössä perusteltu, mutta voi vaatia selkiyttämistä.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

FiCom pitää ehdotusta kannatettavana.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

FiCom pitää ehdotusta kannatettavana.

Tällä hetkellä in-house-yhtiöiden ei tarvitse avata toimintaansa tai päätöksiään kuten muiden julkisten toimijoiden, koska ne eivät ole julkisuuslain piirissä. In-house-yhtiöiden päätöksentekomenettely tuleekin säätää avoimeksi, eli esityslistat, pöytäkirjat ja viranhaltijapäätökset tulee julkaista. Kun päätösvalta delegoidaan muodollisesti in-house-yhtiöille, koko hankintatoiminta jää pimentoon, eikä markkinatoimijoilla ole mahdollisuutta tehdä esimerkiksi oikaisupyynnöjä tai valituksia.

Tällä hetkellä myöskään sidosyksikköhankintojen kustannustasosta ei ole selkeää kuvaa, vaan tietoa puuttuu muun muassa hankinnan volyymeistä sekä yksikköhinnoista. Ei ole kovinkaan epätavallista, että in-house-yhtiö hankkii ns. raaka-aineen markkinoilta ja myy saman palvelun omistajalleen kaksinkertaisella hinnalla. Mikäli lakimuutoksen jälkeen on edelleen mahdollista hankkia palveluita kilpailuttamatta, omistajilta ja in-house-yhtiöiltä tulee edellyttää avoimuutta ostovolyymeista ja yksikköhinnoista. Sidosyksikköhankintojen kustannustason läpinäkyvyyttä tulee lisätä.

Työryhmän mietinnössä on tuotu esille myös puutteet jälki-ilmoitusten tekemisessä, mikä koskee sekä hankintayksiköitä että in-house-yhtiöitä. Jälki-ilmoituksia tulee valvoa nykyistä tiukemmin ja laiminlyönti tulee sanktioida.

Muut huomiot

Suomi voi menestyä vain julkishallinnon ja elinkeinoelämän hyvällä yhteistyöllä. Esimerkiksi turvallisuus- ja terveydenhuollon aloilla on palveluita, joita ei välttämättä synny markkinaehtoisesti, jolloin on perusteltua, että valtio tai julkishallinto tarjoaa niitä. Digipalveluiden osalta julkisen hallinnon rooli on kuitenkin luoda edellytyksiä niiden syntymiselle, ei tuottaa niitä itse. Julkishallinnon ja yksityisen toiminnan roolit onkin pidettävä selkeinä: valtion etu on olla toimintojen mahdollistaja ja yritysten puolestaan toimintojen toteuttaja. Hankintaprosessin avoimuutta lisäämällä vältettäisiin väärinkäytöksiä, kannustettaisiin tehokkaampiin toimiin ja mahdollistettaisiin esimerkiksi muutosilmoitusten laiminlyönnin sanktiointi. Myös hankintavalitusprosesseja tulee sujuvoittaa.

Markkinaehtoisen terveen kilpailun kautta tuotteet ja palvelut pystytään tehokkaimmin tuottamaan kuluttajille ja yrityksille. Mikäli julkinen yritystoiminta tulee kilpailemaan yksityisen yritystoiminnan kanssa, aiheutuu yhteiskunnalle merkittäviä hyvinvointitappioita. Julkisen sektorin ei siis tule ryhtyä markkinahäiriöitä aiheuttavaksi toimijaksi alueilla, joilla on olemassa tervettä kaupallista toimintaa. Kilpailutuksen tarkoitus on lisätä kilpailua, joka puolestaan alentaa hintoja.

In-house-yhtiöt saattavat lyhyellä aikavälillä näyttäytyä tehostamisena, kun julkinen hankintaprosessi voidaan ohittaa. Pitkällä aikavälillä markkinoille syntyy kuitenkin tehottomuutta, kun hintataso on korkeampi, eikä palveluita kehitetä kysynnän mukaan riittävästi. On olemassa esimerkkejä tilanteista, joissa in-house-yhtiö on itse kilpailuttanut palvelun, paketoitunut sen kalliimmaksi ja myynyt suorahankintana hankintayksikölle. Lisäksi in-house-yhtiöistä aiheutuu myös kilpailuneutraliteettiongelmia esimerkiksi toimijoita koskevan eri sääntelyn vuoksi.

Jotkin hallitusohjelman julkisiin hankintoihin liittyvät kirjaukset eivät kohdistu suoraan hankintalakiin, mutta FiComin mielestä myös niitä on tärkeää edistää. Tällaisia kirjauksia ovat muun muassa seuraavat:

- ”Hallitus parantaa julkisen sektorin tehokkuutta sekä vahvistaa alueellista elinvoimaa ja yrittämisen edellytyksiä rajaamalla julkisen sektorin mahdollisuuksia tuottaa in house-yksiköissä sellaisia tukipalveluita, joissa on olemassa toimiva markkina, kuten siivous-, taloushallinto-, ruoka- ja ICT-palveluissa.” (s. 105)
- ”Tiukennetaan lainsäädäntöä siten, että sidosyksikköhankintoja voidaan tehdä vain silloin, kun ne ovat kokonaistaloudellisesti edullisempia kuin markkinoilla toimivat vaihtoehdot tai kun tähän on muu erityisen painava julkinen intressi.” (s. 105)
- ”Kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietojen, kuten ostolaskutietojen julkisuutta sekä oman tuotannon ja ostopalveluiden, vertailukelpoisuutta parannetaan. Ostolaskutietojen julkistaminen tehdään pakolliseksi, julkisuuslain periaatteet huomioiden.” (s. 55)
- ”Säädetään julkisyhteisöjen ostolaskudata avoimesti ja keskitetysti julkaistavaksi ilman erillistä pyyntöä.” (s. 104)
- ”Hallitus uudistaa kuntalakia ja hyvinvointialuelakia huomioimaan paremmin taloudellinen vastuullisuus ja kuntien yritystoiminnan markkinavaikutukset.” (s. 105)

FiComin jäsenistä Suomen Erillisverkot Oy yhtyy osittain FiComin lausuntoon. Se on FiComin kanssa samaa mieltä huoltovarmuutta koskevien säädösehdotusten lisäämisestä, rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopumisesta ja hankintojen ilmoittamista koskevien muutoksien kannatettavuudesta. Erillisverkoilla on eriävä näkemys uudistusesityksestä, eikä se kannata ehdotusta markkinakartoituksesta, hankintojen jakamisen ja jakamisesta valittamisen sekä hankinnan keskeyttämisen ja uudelleen kilpailuttamisen velvoitteista tai sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksesta.

Metsola Asko
FiCom ry